

WWF Ελλάς
Λεμπέση 21
117 43 Αθήνα

Τηλ: 210 3314893
Φαξ: 210 3247578
tnantsou@wwf.gr
www.wwf.gr

ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ ΠΡΟΣ ΒΟΥΛΕΥΤΕΣ

Θέμα: Σχόλια επί του νομοσχεδίου «Ειδικές μορφές τουρισμού και διατάξεις για την τουριστική ανάπτυξη»

Ημερομηνία: 21 Μαΐου 2020

Επικοινωνία: Θεοδότη Νάντσου, επικεφαλής πολιτικής / Γιώργος Χασιώτης, νομικός συντονιστής

Γενικό σχόλιο

Αν και η προστασία και διατήρηση του φυσικού περιβάλλοντος αναφέρεται στο άρθρο 1 ως μέρος του σκοπού, εντούτοις το νομοσχέδιο προωθεί μια εντατική και μεγάλο περιβαλλοντικού αποτυπώματος τουριστική ανάπτυξη, ακόμα και μέσα σε προστατευόμενες περιοχές, αντί να προωθεί κλαδικές συνέργειες και βελτίωση των υφιστάμενων υποδομών.

Όπως προκύπτει από όλες τις σχετικές έρευνες του Ευρωβαρόμετρου, το περιβάλλον αποτελεί σαφώς τον κυριότερο παράγοντα επιλογής προσωπικής σύνδεσης με τόπο διακοπών και επιστροφή σε τουριστικό προορισμό στην Ευρωπαϊκή Ένωση:

Πηγή: Flash Eurobarometer 432 σχετικά με τη συμπεριφορά των ευρωπαίων προς τον τουρισμό (2016).
Τα ποσοστά είναι επί του συνόλου των ερωτηθέντων στην ΕΕ-27.

Κατά την τελευταία δεκαετία, έχει σημειωθεί μια καταγιστική επιδείνωση της νομοθεσίας που αφορά την περιβαλλοντική προστασία και αδειοδότηση, τη χωροταξία και δόμηση, ενώ σαρωτικές μεταβολές έχει δεχθεί η νομοθεσία για τα δάση και την παράκτια ζώνη. Άλλο παράλογο χαρακτηριστικό της ελληνικής περιβαλλοντικής πραγματικότητας είναι ότι οι παρανομίες αντιμετωπίζονται με συνεχή επεισόδια νομιμοποιήσεων, δίνοντας το μήνυμα ότι η ύπαρξη νόμων δεν έχει κανένα νόημα.

Για τους λόγους που εκθέτουμε συνοπτικά παρακάτω, αρκετές από τις διατάξεις του νομοσχεδίου επιφυλάσσουν σημαντικούς κινδύνους για το φυσικό περιβάλλον της Ελλάδας, υποβαθμίζοντας το κυριότερο τουριστικό μας προϊόν: τη φύση.

Κατ' άρθρο σχόλια

Στο πρώτο κεφάλαιο, το νομοσχέδιο ορθά αναφέρει τη διασφάλιση της προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος στον σκοπό του, καθώς αυτό ακριβώς είναι το ίδιο το 'προϊόν' αυτής ιδιαίτερα της μορφής τουρισμού. Στη συνέχεια όμως

Άρθ. 8 – Ελεύθερα τεχνητά υποβρύχια αξιοθέατα

Το άρθρο ξεκινά από λάθος αφετηρία. Αναφέρεται σε «*εμπλουτισμό της υποθαλάσσιας χλωρίδας και πανίδας και την εν γένει βελτίωση της ελκυστικότητας του βυθού*», χωρίς όμως καμία απολύτως πρόνοια για το απαραίτητο επιστημονικό υπόβαθρο κάθε επέμβασης στα ευαίσθητα θαλάσσια οικοσυστήματα. Τελικά, ο εμπλουτισμός αφορά μόνο την πόντιση πλοίων ή άλλων υλικών για να γίνουν «υποβρύχια τουριστικά αξιοθέατα».

Η πρόβλεψη για πόντιση «υποβρύχιων αξιοθέατων» όχι απλώς χωρίς οικονομικό αντάλλαγμα, αλλά και χωρίς οποιαδήποτε πρόνοια για εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων (μόνο με μια αόριστη αναφορά στον ν. 4041/2011) εγείρει σοβαρά ζητήματα προστασίας του θαλάσσιου περιβάλλοντος.

Κατ' αρχήν, η ανάπτυξη του καταδυτικού τουρισμού κατά κανόνα βασίζεται στο ζωντανό και υγιές θαλάσσιο περιβάλλον και όχι σε τεχνητές απομιμήσεις. Η αυθαίρετη πόντιση αντικειμένων κάθε είδους, από μεγάλα πλοία μέχρι μικρότερα αντικείμενα τέχνης, μπορεί εύκολα να καταλήξει σε συσσώρευση απορριμμάτων στους ελληνικούς βυθούς και σε ρύπανση και ανυπολόγιστη υποβάθμιση σημαντικών θαλάσσιων οικοσυστημάτων.

Στο σχέδιο νόμου δεν γίνεται μνεία ούτε για την υπαγωγή αυτής της δραστηριότητας σε στοιχειώδη εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων. Ουδενμία επίσης αναφορά υπάρχει σε ειδικότερο καθεστώς για τις θαλάσσιες προστατευόμενες περιοχές ή για την προστασία οικοτόπων προτεραιότητας, όπως οι ποσειδωνίες.

Ειδικά όσον αφορά τα μεγάλα τεχνητά ναυάγια, είναι απαραίτητο να υπάρξει ειδικός χωροταξικός σχεδιασμός, ενδεχομένως στο πλαίσιο του θαλάσσιου χωροταξικού σχεδιασμού [σύμφωνα με τον οποίο, δραστηριότητες και χρήσεις που αφορούν τον τουρισμό και την υποθαλάσσια πολιτιστική κληρονομιά αποτελούν κατεξοχήν μέρος των θαλάσσιων χωροταξικών σχεδίων (πρβλ. άρθ. 8 παρ. 2 Οδηγίας 2014/89)]. . Είναι αδιανόητο η πόντιση μεγάλων πλοίων να αφεθεί στην ελεύθερη πρωτοβουλία του οποιουδήποτε. Προφανής είναι ο κίνδυνος να καταλήξουμε ακόμα και σε νεκροταφεία πλοίων που για λόγους κόστους οι ιδιοκτήτες προτιμούν να μην υποβάλουν στις προβλεπόμενες περιβαλλοντικά ορθές τεχνικές διάλυσης, με βάση το θεσμικό πλαίσιο της ΕΕ.

Ενδεικτικά, παραθέτουμε απόσπασμα από τη σχετική με την ασφαλή διάλυση πλοίων σελίδα του ΥΠΕΝ: «*το ζήτημα της ανακύκλωσης των πλοίων έχει προκύψει τα τελευταία χρόνια ως ένα κρίσιμο θέμα τόσο σε ευρωπαϊκό όσο και σε διεθνές επίπεδο. Στα πλαίσια της περιβαλλοντικά ορθής διαχείρισης των αποβλήτων οι χώρες, που αποτελούν κράτη σημαίας, θα πρέπει να εξασφαλίζουν ότι τα πλοία, που φέρουν τη σημαία τους, όταν αυτά καταστούν απόβλητα, όταν δηλαδή θα έχουν ολοκληρώσει τον κύκλο ζωής τους, θα πρέπει να οδηγούνται σε κατάλληλα αδειοδοτημένες μονάδες ανακύκλωσης πλοίων και εκεί να ανακυκλώνονται με τρόπο περιβαλλοντικά ορθό αλλά και με τρόπο που θα εξασφαλίζει την ασφάλεια και την υγεία των εργαζομένων που προβαίνουν στην εν λόγω εργασία. Αντίστοιχα, οι χώρες, στις οποίες υπάρχουν μονάδες ανακύκλωσης πλοίων- διαλυτήρια πλοίων- θα πρέπει να εφαρμόζουν κατάλληλες διαδικασίες ώστε οι μονάδες αυτές να είναι περιβαλλοντικά αδειοδοτημένες για να προβαίνουν στην δραστηριότητα της ανακύκλωσης των πλοίων και να τηρούν τις προδιαγραφές για την υγεία και την ασφάλεια των εργαζομένων σε αυτές.*»

Το άρθρο πρέπει να αποσυρθεί, καθώς εγκυμονεί σοβαρότατους κινδύνους για το θαλάσσιο περιβάλλον. Η δυνατότητα πόντισης υποβρύχιων αξιοθέατων μπορεί να προβλέπεται αποκλειστικά εντός οργανωμένων καταδυτικών πάρκων, με την κατά τον νόμο προβλεπόμενη περιβαλλοντική αδειοδότηση.

Άρθ. 15. Το άρθρο διευκολύνει την επέκταση («μεταβολή ορίων») περιοχών ολοκληρωμένης τουριστικής ανάπτυξης (ΠΟΤΑ) με α) αύξηση του ορίου μεταβολής χωρίς τήρηση της διαδικασίας ίδρυσης ΠΟΤΑ από 10% σε 15% και β) κατάργηση του περιορισμού της «μεταβολής ορίων χωρίς τήρησης της διαδικασίας ίδρυσης μόνο για μία φορά». Έτσι, δίνεται δυνατότητα μεγάλων επεκτάσεων (π.χ., μέχρι 30% με δύο επεκτάσεις) χωρίς τήρηση της διαδικασίας π.δ. και στρατηγική περιβαλλοντική εκτίμηση. Προκύπτει σημαντική πιθανότητα ελλιπούς εφαρμογής της ενωσιακής νομοθεσίας για τη στρατηγική περιβαλλοντική εκτίμηση σχεδίων και προγραμμάτων.

Η διάταξη αυτή πρέπει να αποσυρθεί.

Άρθρο 21. Το άρθρο επιτρέπει τη θέσπιση (με το π.δ. οριοθέτησης) ειδικών ζωνών προστασίας περιμετρικά των ορίων ΠΟΤΑ. Η αιτιολογική έκθεση επικαλείται την ανάγκη εναρμόνισης με το καθεστώς των ΠΟΑΠΔ: ωστόσο, αυτό δεν είναι ιδιαίτερα πειστικό, διότι στις ΠΟΑΠΔ πρυτανεύουν τα ζητήματα της ασφάλειας και της μείωσης των οχλήσεων στις γειτονικές περιοχές. Το καθεστώς των ΠΟΤΑ δεν μπορεί να ρυθμίζει τα μέτρα προστασίας περιοχών που βρίσκονται εκτός των ΠΟΤΑ: αυτό μπορεί να γίνει μόνο με τον υπερκείμενο σχεδιασμό. Πόσο μάλλον που η προτεινόμενη διάταξη φαίνεται να επιτρέπει (εφόσον δεν διακρίνει) τη ρύθμιση ή την τροποποίηση του καθεστώτος περιοχών ειδικής προστασίας, ή τον περιορισμό της πρόσβασης στον κοινόχρηστο χώρο (αιγιαλό, παραλία), με αποκλειστικό σκοπό την «προστασία» της ΠΟΤΑ.

Παράλληλα, επισημαίνουμε ως εξαιρετικά δυσμενή εξέλιξη την με τον πρόσφατο νόμο 4685/2020 του ΥΠΕΝ κατάργηση της προστατευτικής πρόνοιας του νόμου για τη βιοποικιλότητα 3937/2011, η οποία απαγόρευε την ίδρυση ΠΟΤΑ εντός εθνικών πάρκων.

Άρθρο 23. Πρόκειται για προβληματική διάταξη που διευκολύνει την αλλοίωση του παράκτιου και κοινόχρηστου χώρου χωρίς τα απαραίτητα νομικά εχέγγραφα περιβαλλοντικής προστασίας.

Η ισχύουσα μέχρι σήμερα διάταξη αφορά μαρίνες με χερσαία ζώνη άνω των 50,000 τ.μ.. Για τις μαρίνες αυτές (μεταξύ άλλων), προβλέπεται χωροθέτηση δύο σταδίων: α) π.δ. γενικού σχεδιασμού, καθορισμού χρήσεων και περιβαλλοντικών όρων και β) κ.υ.α. έγκρισης των λιμενικών έργων και έργων υποδομής [άρθ. 31(1)(β) ν. 2190/93, όπως ισχύει]. Με την προτεινόμενη διάταξη, το όριο ανεβαίνει στα 80,000 τ.μ.. Έτσι, για τις περισσότερες μαρίνες έως 80000 τ.μ., η προτεινόμενη διάταξη θεσπίζει χωροθέτηση με την απλοποιημένη διαδικασία ενός σταδίου, που περιλαμβάνει (κατά κανόνα) έγκριση χωροθέτησης κατόπιν γνωμοδότησης της Επιτροπής Τουριστικών Λιμένων, ΑΕΠΟ και άδειας λειτουργίας [31(3) επ. ν. 2190/1993 ν. 2190/93, όπως ισχύει]. Με τον τρόπο αυτό, θα είναι δυνατή η χωροθέτηση λιμένων με χερσαία ζώνη έως 80,000 τ.μ. στον παράκτιο χώρο χωρίς την έκδοση προεδρικού διατάγματος.

Άρθρο 26. Το ΤΑΙΠΕΔ δεν μπορεί να αποτελεί «αρχή σχεδιασμού» σχεδίων που καθορίζουν τις χρήσεις γης στον παράκτιο χώρο: ο σχεδιασμός χρήσεων, ειδικά στο κρίσιμο παράκτιο περιβάλλον, πρέπει να διασφαλίζει την προστασία των στοιχείων του οικοσυστήματος, την ήπια και βιώσιμη εκμετάλλευση, και να λαμβάνει υπόψη ένα ευρύ κύκλο συμφερόντων. Για τον λόγο αυτό, υπάρχει καταρχήν η υποχρέωση για ολοκληρωμένη διαχείριση του παράκτιου χώρου και θαλάσσιο χωροταξικό σχεδιασμό (πρβλ. το Πρωτόκολλο για την ολοκληρωμένη διαχείριση της παράκτιας ζώνης της Μεσογείου, Οδηγία 2014/89 περί θεσπίσεως πλαισίου για τον θαλάσσιο χωροταξικό σχεδιασμό). Το ΤΑΙΠΕΔ δεν έχει την αποστολή αυτή.

Άρθρο 32. Αφορά την έγκριση επέμβασης σε δάση και δασικές εκτάσεις για την δημιουργία γηπέδων γκολφ. Πρόκειται για εξαιρετικά υδροβόρα, και γενικά μη βιώσιμα έργα, ειδικά στον μεσογειακό χώρο, για τα οποία ουδέποτε έπρεπε να είχε προβλεφθεί η επέμβαση σε δάση και δασικές εκτάσεις. Ενώ η ισχύουσα νομοθεσία [που τροποποιήθηκε για τελευταία φορά πολύ πρόσφατα με το άρθ. 102(3) ν. 4285/2020] προβλέπει την επέμβαση για δημιουργία «διόδων γηπέδων γκολφ», η τροποποιημένη διάταξη επιτρέπει την επέμβαση για τη δημιουργία «γηπέδων γκολφ». Αποτέλεσμα είναι να διευρύνεται η εκχέρσωση των

δασικών οικοσυστημάτων, και μάλιστα των ιδιαίτερα ευάλωτων πεδινών και παράκτιων δασικών οικοσυστημάτων.

Άρθρα 37-42 (Glamping). Τα άρθρα προβλέπουν την δημιουργία μόνιμων, στην ουσία, υποδομών σε δάση, δασικές εκτάσεις και προστατευόμενες περιοχές. Το νομοσχέδιο χρησιμοποιεί τον νεολογισμό «ημι-μόνιμες» [άρθ. 37 παρ. 3 περ. α)] χωρίς να ορίζει τον όρο, μολονότι η νομοθεσία για την προστασία του περιβάλλοντος και την δόμηση διακρίνει σαφώς τις προσωρινές και τις μόνιμες κατασκευές. Το προηγούμενο του β.δ. της 7-8-1967 (ΦΕΚ Α΄ 101/14-8-1967) « Περί εγκαταστάσεως προς παραθερισμόν», που αφορούσε αρχικά μόνο λυόμενες εγκαταστάσεις, αλλά οδήγησε σε δημιουργία σωρείας αυθαίρετων οικισμών και οικιστικών πυκνώσεων είναι χαρακτηριστικό, αλλά αγνοείται από τις προτεινόμενες ρυθμίσεις. Προφανώς, το glamping μπορεί να συνδυαστεί με ξενοδοχεία συνιδιοκτησίας και σύνθετα τουριστικά καταλύματα, οδηγώντας στην δημιουργία παρόμοιων ιδιόμορφων «πυκνώσεων», οι οποίοι θα έχουν μόνιμο, και όχι «ημι-μόνιμο» χαρακτήρα.

Ειδικότερα, το νομοσχέδιο δεν προβλέπει όρους για την προστασία του περιβάλλοντος, ή κριτήρια αποκλεισμού που θα προστάτευαν κάποιες περιοχές που απαιτούν αυξημένη προστασία: αντιθέτως, τα «ποιοτικά κριτήρια glamping» (άρθ. 37 παρ. 3) είναι διατυπωμένα με ασαφείς όρους («υψηλής αισθητικής αξίας», «αναβαθμισμένες υπηρεσίες») που δεν επιδέχονται καμία απολύτως νομική ή ουσιαστική εκτίμηση, και δεν διασφαλίζουν τις επιδιώξεις του νομοσχεδίου. Το Ξ.Ε.Ε. θα ορίσει, και στην συνέχεια θα ελέγχει τα «πρότυπα λειτουργικών προδιαγραφών, τα οποία θα είναι υποχρεωτικά «για πέντε χρόνια», » χωρίς κανενός είδους σύμπραξη με περιβαλλοντικές, πολεοδομικές, αρχαιολογικές ή δασικές αρχές (άρθ. 38 παρ. 5, 39 παρ. 1 και παρ. 2, και 39). Σε κάθε περίπτωση, θα ισχύσει ένα ακόμα μεταβατικό καθεστώς (άρθ. 40), κατά την διάρκεια του οποίου οι εγκαταστάσεις glamping θα λειτουργήσουν χωρίς ουσιαστικές προδιαγραφές. Δεν προβλέπεται για το glamping κανένας ειδικότερος όρος και περιορισμός δόμησης .

Glamping επιτρέπεται και σε προστατευόμενες περιοχές, και μάλιστα ο νόμος, χωρίς καμία αιτιολογία, εντάσσει τις εγκαταστάσεις glamping στην κατηγορία Β: η κατάταξη αυτή συνεπάγεται τον αποκλεισμό της διαβούλευσης με το κοινό, και την υπαγωγή σε Πρότυπες Περιβαλλοντικές Δεσμεύσεις, που ακόμα δεν έχουν συνταχθεί [άρθ. 42 παρ. 2

Άρθρο 43: Η ρύθμιση επιδεινώνει το, εξαιρετικά προβληματικό, ισχύον καθεστώς, προβλέποντας:

- αύξηση κατά 200 τ.μ. του εμβαδού παραχώρησης για εκμίσθωση θαλάσσιων μέσων αναψυχής, ξαπλωστών, ομπρελών, λειτουργία αυτοκινούμενου ή ρυμουλκούμενου τροχήλατου αναψυκτηρίου, καθώς και τραπεζοκαθισμάτων,
- απεριόριστο εμβαδό παραχώρησης σε όμορα του κοινόχρηστου χώρου ξενοδοχεία και σύνθετα τουριστικά καταλύματα,
- μείωση κατά 10% (από 60% σε 50%) της ελεύθερης έκτασης αιγιαλού.

Πρόκειται για απαράδεκτη ρύθμιση που μειώνει αδικαιολόγητα το δικαίωμα πρόσβασης του κοινού στην παραλία. Ευνοεί παράλογα και υπερβολικά τις μεγάλες τουριστικές μονάδες που καταλαμβάνουν παράκτιο χώρο εις βάρος επισκεπτών που δεν είναι πελάτες των τουριστικών επιχειρήσεων που τον εκμεταλλεύονται.

Άρθρο 46: Στο άρθρο αυτό βλέπουμε μια τυπική περίπτωση διαστρέβλωσης της έννοιας του εξορθολογισμού, που καταλήγει τελικά να ερμηνεύεται ως συνώνυμη της ελάφρυνσης των προστατευτικών για το περιβάλλον κυρώσεων: από την ισχύουσα κατά τον νόμο περί αιγιαλού και παραλίας 2971/2003 ρύθμιση αφαιρείται η πρόβλεψη ότι αποκλείονται από παραχώρηση και οι συγγενείς ιδιοκτήτη αυθαίρετου πρώτου και δευτέρου βαθμού. Επίσης, η διάταξη πλέον αφορά μόνο τους συζύγους υποτρόπων ιδιοκτητών αυθαιρέτων, ενώ μέχρι σήμερα αφορούσε συζύγους και συγγενείς του εξ αίματος και εξ αγχιστείας μέχρι το δεύτερο βαθμό.

Δεδομένου ότι άγνοια νόμου δεν συγχωρείται και δύσκολα πλέον μπορεί να πιστέψει κανείς ότι κάτοχος αιγιαλού και παραλίας κατά λάθος παρανόμησε και καταπάτησε, η ελάφρυνση των κυρώσεων δύσκολα μπορεί να ερμηνευθεί ως ωφέλιμη για το περιβάλλον ως δημόσιο αγαθό που χρήζει αυστηρής και άτεγκτης προστασίας.

Στο ζωτικής σημασίας κεφάλαιο της διαχείρισης της παράκτιας ζώνης, κεντρική στόχευση θα πρέπει να είναι η προστασία αυτής της κρίσιμης προστατευτικής για τους ανθρώπους υποδομής, ειδικά σε καιρό κλιματικής κρίσης.

Επαναλαμβάνουμε τη διεκδίκησή μας από το 2014 ενός σωστού θεσμικού πλαισίου για τον αιγιαλό, την παραλία, τις όχθες λιμνών και ποταμών, με τις εξής προτεραιότητες:

1. Διαμόρφωση και διαφανή δημόσια διαβούλευση για σύγχρονο και αποτελεσματικό θεσμικό πλαίσιο που θα διέπεται από τις εξής αρχές:
 - ο Αντιμετώπιση της παράκτιας ζώνης «ως πολύτιμου, αναντικατάστατου και σπουδαίας σημασίας εθνικού κεφαλαίου» και ως κρίσιμης υποδομής προστασίας και προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή.
 - ο Ενιαία οριοθέτηση της παράκτιας ζώνης.
 - ο Θέσπιση, εντός της παράκτιας ζώνης, αδόμητης ζώνης για νέες κατασκευές στα τουλάχιστον 100 μ. από τον αιγιαλό.
 - ο Κατοχύρωση της απρόσκοπτης πρόσβασης σε όλη την έκταση αιγιαλού και παραλίας.
 - ο Ολοκληρωμένη διαχείριση της παράκτιας ζώνης.
 - ο Άμεση καταγραφή και δημοσιοποίηση όλων των αυθαιρέτων σε αιγιαλό και παραλία, επιβολή και είσπραξη των προστίμων.
 - ο Διασφάλιση της προστασίας και οικοσυστημικής διαχείρισης.
2. Μεταφορά της ευθύνης διαχείρισης της παράκτιας ζώνης στο αρμόδιο υπουργείο για το περιβάλλον και τις προστατευόμενες περιοχές. Διασφάλιση του θεσμικού διατομεακού συντονισμού των διάφορων διοικητικών υπηρεσιών και των περιφερειακών και τοπικών αρχών για την παράκτια ζώνη.
3. Άμεση καταγραφή και δημοσιοποίηση όλων των αυθαιρέτων σε αιγιαλό και παραλία, επιβολή και είσπραξη των προστίμων (με απόδοση τουλάχιστον 50% στο Πράσινο Ταμείο για αποκατάσταση υποβαθμισμένων παράκτιων περιοχών και για κατεδαφίσεις κατασκευών δίχως ιδιοκτήτη).

Πηγές:

- Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2016). Flash Eurobarometer 432: Preferences of Europeans towards tourism. <https://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/Survey/getSurveyDetail/instruments/FLASH/surveyKy/2065>
- Ευρωπαϊκή Ένωση. (2009). Απόφαση 2009/89/EK του Συμβουλίου, της 4ης Δεκεμβρίου 2008 , σχετικά με την υπογραφή, εξ ονόματος της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, του πρωτοκόλλου για την ολοκληρωμένη διαχείριση των παράκτιων ζωνών της Μεσογείου στη σύμβαση για την προστασία του θαλασσίου περιβάλλοντος και των παρακτίων περιοχών της Μεσογείου - Πρωτόκολλο για την ολοκληρωμένη διαχείριση των παρακτίων ζωνών της Μεσογείου
- WWF Ελλάς. (2014, 5 Ιουνίου). Διεκδικούμε ένα σωστό θεσμικό πλαίσιο για τον αιγιαλό. <https://www.wwf.gr/news/1281-2014-06-05-11-52-48>